

САЊА ПАРИПОВИЋ КРЧМАР

СУСТИЦАЊЕ ИСТОВЕТНИХ ИНТЕРЕСОВАЊА

– сећање на професора др Александра Јовановића –

Загледани у време пред нама све више призивамо искуства оних који су нас ка том путу и водили, који су иницирали научна опредељења, расветљавали гледишта и пружали перспективе не би ли у нама подстакли мотивисаност ка књижевној мисли, јер поуздано знамо да нових резултата нема без већ утврђених, доброг разумевања без познавања поимања претходника и колико год иновативни настојали да будемо, увек посежемо за ресурсима аналитички настројених тумача. Међу многим таквим духовним вођама издвоје се поједини који вас профилишу, па кренете нехотице њиховим истраживачким стазама са надом да се на њиховим грађевинама може још надзидавати. С једне стране још учите, док с друге већ креирате на темељима наученог. И тако из улоге студента постепено прелазите у колегијалне воде, те са огромним поштовањем и уважавањем наследујете своје професоре.

Под светлом оваквих сусрета може се издвојити неколико имена, међу којима је засигурно и име професора др Александра Јовановића. Сустицања наших интересовања заметнула су се још давне 1997/98. године на постдипломским студијама када сам на Филозофском факултету Универзитета у Новом Саду слушала предмет посвећен поезији српских неосимболиста. Благонаклон, шалив у потребној мери да створи пријатну атмосферу на часовима, достојанствено нам је, упућујући нас у један период изузетног значаја за српско песништво, па и поезију уопште, приближио питања традицијског поретка, развоја уметности кроз стваралачку

сарадњу класичног и модерног, дослуха са постојећим и успостављања континуитета духовних вредности.

Недуго затим уследила је сарадња на пројекту Поетика српске књижевности који је основао и дуго година водио професор Новица Петковић, у оквиру којег су настали моји први интерпретативни покушаји разумевања српских песника који су се позивали на симболистичко наслеђе. У низу година које су уследиле, изродила се идеја сагледавања њиховог обликотворног начела, из једног угла и у виду допуне/дodatка сумираних поетичких претпоставки неосимболистичке групе и књижевноисторијског нијансирања једне песничке осећајности које је проф. Јовановић студиозно објединио у књигу *Поезија српској неосимболизма*.

Као неко ко је био на истом задатку, активно учествовао на научним скуповима организованим у оквиру поменутог пројекта, пратио резултате до којих сам долазила, није било двојбе да ће његово присуство бити приоритетно и у финализацији једног великог подухвата. У својству члана комисије на одбрани моје докторске дисертације, професор Јовановић је започео своје излагање подсећањем да је на истом месту, у свечаној сали Филозофског факултета у Новом Саду, на Одсеку за српску књижевност, 22 године пре, тачније 1993. године, бранио своју тезу пред професором др Мирославом Егерићем на тему Поезија српског неосимболизма. Како смо се обоје бавили истом групом песника друге послератне генерације, моје усмерење на њихове песничке облике изникло је, дакле, директно из професоровог истраживачког афинитета и наклоности, те је тиме интенционално континуирано указано на важност његових аналитичких предочавања, а уједно је, како је сам констатовао, представљало други део истог посла. У дословном смислу, био је ово пример хода стопама свога професора, мада би се наш истоветни задатак могао и метафорично формулисати као истанчано исцрпљивање поетичких и стилских особености песничких текстова ове групе, како би се уједно створила подстицајна ситуација за испитивање њених дубинских слојева у једном домену, конкретно на плану форме.

Наиме, група неосимболиста релевантна је у развоју послератне српске поезије, особито је битан њихов однос према традицији у поставангардном периоду. Поезија ове групе песника имала је свој еволутивни лук мимо идеолошких књижевних спорова који су независно од вредности песничког дела обележили прву генерацију послератних српских песама, чији су корифеји били Васко Попа, Миодраг Павловић и Стеван Раичковић. Друга група се ослободила идеолошких наноса, више је била опредељена према књижевним критеријумима и доприносила развоју целокупног

српског песништва. Индивидуалним песничким поетикама Бранка Миљковића, Ивана В. Лалића, Борислава Радовића, Алека Вукадиновића и других својствен је био чуваран однос према традицији и култури; поседовали су поштовање, али не и вид глорификовања и подражавања, према давнашњим артистичким достигнућима. Оно што је модерно није се супротстављало књижевној култури, напротив; однос према прошлости се сматрао битним елементом њихове модерности, чак стартним импулсом. Отуда у њиховим песмама мноштво различитих референци и реминисценција из историје и културе. Сам термин под чијим су окриљем деловали (*неосимболизам*) индицира превредновање традиције и откривање оних који су претходили. Овај еволутивни тренутак у развоју српске књижевности говори о изузетном образовању наших песника, којима модерни сензибилитет није сметао већ је појачао свест о својим претходницима, свест о занатском умећу поезије, о пореклу песме. То су песници са изузетном/наглашеном поетичком (само)свешћу, песници који су поезију не само писали него и промишљали. На свом путу кроз модерну поезију су у том смислу и бирали песнике који су целокупном својом поетиком јачали њихово уверење о спрези креативног чина и свести о поетичким претпоставкама самога дела. Као неосимболистичка обележја Јовановић је у својој књизи издвајао управо усредсређеност на поетске мотиве, певање саме поезије, њених моћи и граница, њене рецепције. Указао је на доследност метапоетског аспекта у целокупном њиховом песништву, на откривање питања њених исходишта. Понирући дубоко у бит певања неосимболистичке групе, Јовановић је дошао до констатација утканих у саму основу њихове поезије, у ткиво њихових песама:

питајући се о природи поезије, она није престајала да тумачи свет и човеково место у њему; поетички искази су, истовремено, и стихови о човековој узнемирености и упитаности. Јер, иако ова поезија исходи из симболистичког наслеђа, она не прихвата његове крајње консеквенце, нарочито не инсистирање на одвојености од животног искуства и борављењу у затвореном свету симбола. Акселовско схватање, по којем је уметност све, а живот ништа, страна је српским неосимболистичким песницима. Сви они, на један или други начин, говоре о блискости, чак истоветности, поетичког и егзистенцијалног, затим, о једнакој важности читалачког и животног искуства, и тако редом.¹

¹ Александар Јовановић, *Поезија српској неосимболизма*. Београд: „Филип Вишњић”, 1994, 69.

Отуда, симболе у њиховим песмама разумевамо на више начина, истичемо вишезначност песничке слике и њено опирање авангардној искључивости. Из тог је произишло и професорово запажање да значењска отвореност дела потребује изузетно чврсту организацију песама, виђење о интегралности сложене композиционе структуре и комплексности слика песничког света. Дакле, у тај специфични однос према традицији песници су укључили и свој однос према песничким облицима, конкретно сталним облицима; са посебном пажњом бавили су се песничком организацијом и стиховним одабиром; код појединих хваљено је версификацијско умеће. Управо је Јовановићево препознавање бриге за форму као односа према традицији било инспиративно поље на којем су се укрстила наша интересовања. Увидевши да је то константа њихових поетских књига, још од првих објављених, обликовно устројство је посматрао као посебан вид кретања кроз културу. Посебно је стимулативно било његово предочавање њиховог опредељења за сонет као вид актуелизације симболистичке традиције како европске тако и наше. И само ово питање могло је да изроди засебну студију. Плодоносно и конкретно професорово запажање готово као да је конципирано у виду подстрека за даље увиде. На темељима таквих постулата и путоказа није тешко истраживати јер су смернице сугестивне. Надаље се могло кроз паралелу експлицитних исказа о обликовном умећу, којих међу овим песницима није занемарљив број, и иманентне поетике, потом и кроз појединачне песме у свим метричким аспектима.

Њихово свесно дисциплиновање израза које Јовановић у виду теза предочава у неколико примера чине се добрим синопсисом за неке будуће темељне приступе; рецимо, побројавање Лалићевог активирања основних стихова српског симболизма, увођење нових песничких облика у нашу поезију, па и облика који до тад нису били присутни, маркирање метричке цитатности, опредељење за везани и слободни стих, па надасве и питање опхођења према формалним одликама оних који ће доћи после њих јер су им претходници поставили тежак задатак достизања па и надмашивања занатског и креативног умећа.

Ово последње наведено, из неког другог угла, може и нама самима бити инструктивно. Није ли већина нас намерна домашају сопствених учитеља на трагу проналажења самосталности и личних способности! Свест о достигнућима оних који су пре нас стварали гради и наш индивидуални глас, али продужава и њихове гласове, елиотовски речено. Тако је тврдња професора Јовановића о традицији, настала на овим премисама, засигурно у функцији водеће мисли:

Не може се никуд изван традиције, али се она призива да оснажи индивидуални песнички глас (и зашто не рећи: индивидуалну песничку емоцију), а не да га уништи и поништи. Она је залог, а не обеснаживање песничке аутентичности. У противном, без свести о традицији, песник се излаже многим опасностима, од тога да се лиши нужне објективизације (и симболизације) личног искуства, па до тога да понавља већ урађено.²

Сходно томе, попут неосимболиста, изградимо и очувајмо свест о оном што је било, чему су нас учили, на чему смо изникли јер је то саставни део наше савремености. О тој проблематици предачког завештања, очувању смисла у садашњем тренутку свих упоришних тачака које смо преузимали из прошлости говорио је професор Јовановић и свесрдно се залагао за освајање сопствених простора кроз промишљање историјске и културне ситуације. Будимо достојни овог аманета, јер ће се допринос професора др Александра Јовановића српској науци о књижевности поуздано увећавати са годинама откако није са нама. Такво наслеђе може да изроди иновативност нових генерација које могу да постижу и нов приступ песничству и да буду оспособљене за доживљај нове песничке осећајности; генерација које афирмативно гледају на традицију као на двосмерни процес усвајања и давања. Начин Јовановићевог опхођења према књижевности, језику, образовању и науци може бити пример и како се колективно ради, како се племенито укључују и млади гласови јер они утичу на поновно рађање старих, и како се постижу значајна ангажовања и настају значајне студије.

Др Сања Ј. Париповић Крчмар
Филозофски факултет
Универзитет у Новом Саду
sanja.papipovic@ff.uns.ac.rs

---

² Исто, 371.